

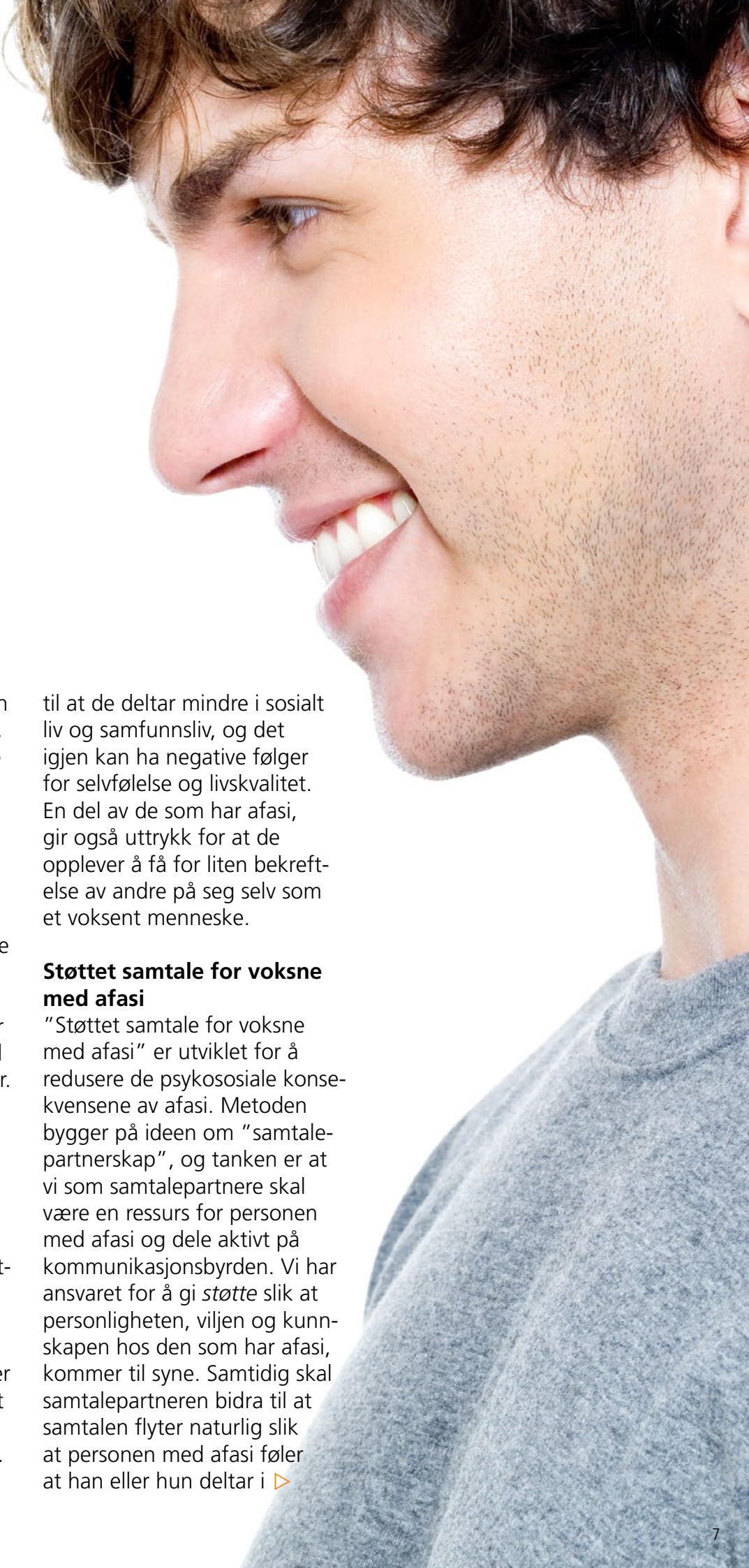
Praktiske råd om det å **snakke sammen**

I denne spalten tar vi for oss hvordan vi best mulig kan legge til rette for at personer med afasi kan delta i dagligdagse samtaler. Vi har snakket om hvordan vi kan legge til rette for et godt samtalemiljø, og om hvor viktig det er å ta seg god tid i samtaler. I de to siste numrene av Afasiposten har vi gjort rede for ulike samtalestrategier som vi kan bruke for å takle de utfordringene vi ofte møter i samtale med personer som har afasi.

■ Margit Corneliussen, Line Haaland-Johansen og Eli Qvenild, samt språkforsker Marianne Lind

I forrige nummer fokuserte vi spesielt på hva det betyr at samtaledeltakere må *samarbeide* for å få til en samtale. Vi snakket blant annet om at personer med afasi ofte trenger hjelp både til å **få** ordet og til å **gi fra seg** ordet, og vi snakket om vedlikehold i samtaler, det vil si at vi retter opp bare de mest nødvendige feilene.

I denne siste artikkelen om samtalestrategier vil vi fortelle om en metode, som kan betraktes som et redskap vi alle kan bruke når vi snakker med en person som har afasi. Metoden er kalt "Supported Conversation for Adults with Aphasia", på norsk "Støttet samtale for voksne med afasi" (SSA). Først vil vi kort gjøre rede for det teoretiske grunnlaget for denne metoden, som er

A close-up, profile view of a young man with dark, wavy hair, smiling broadly. He is looking towards the left of the frame. The background is plain white.

utviklet av logoped Aura Kagan ved Aphasia Institute i Toronto, Canada. Deretter vil vi beskrive hvordan metoden konkret kan brukes som støtte i samtaler med personer med afasi.

Maskert kompetanse

Som vi vet, beholder personer som har fått afasi, mange av de kognitive og sosiale ferdighetene som de hadde før de fikk afasi. Men språkvanskene fører til at de får færre muligheter til å snakke med andre mennesker. Det betyr at de får færre anledninger til å vise fram hvem de er, hvilke kunnskaper de har, og hvilke meninger og følelser de har.

Vi kan si at evnene og ferdighetene deres i større eller mindre grad blir skjult eller maskert av språkvanskene. Derfor tror mange at personer med afasi er mindre kompetente, og som et resultat blir de behandlet som om de var mindre kompetente. For svært mange fører dette

til at de deltar mindre i sosialt liv og samfunnsliv, og det igjen kan ha negative følger for selvfølelse og livskvalitet. En del av de som har afasi, gir også uttrykk for at de opplever å få for liten bekreftelse av andre på seg selv som et voksent menneske.

Støttet samtale for voksne med afasi

“Støttet samtale for voksne med afasi” er utviklet for å redusere de psykososiale konsekvensene av afasi. Metoden bygger på ideen om “samtalepartnerskap”, og tanken er at vi som samtalepartnere skal være en ressurs for personen med afasi og dele aktivt på kommunikasjonsbyrden. Vi har ansvaret for å gi støtte slik at personligheten, viljen og kunnskapen hos den som har afasi, kommer til syne. Samtidig skal samtalepartneren bidra til at samtalen flyter naturlig slik at personen med afasi føler at han eller hun deltar i ▷

- ▷ en jevnbyrdig, voksen samtale. Målet er et samtalefellesskap hvor den som har afasi, skal "glemme" sin afasi.

Hva kan vi gjøre?

I det følgende skal vi med utgangspunkt i denne metoden komme med noen forslag til hvordan vi som samtalepartnere kan forsøke å lette utvekslingen av informasjon, meninger og følelser i en samtale med en person som har afasi.

Det første vi må gjøre, er å vise personen med afasi at vi *anerkjenner* hans eller hennes kompetanse. Det kan vi for eksempel gjøre ved å henvende oss direkte til personen og snakke naturlig til ham eller henne som en likeverdig samtalepartner. Vi må også vise at vi har respekt for de erfaringene og den kunnskapen vedkommende har, for eksempel ved å si "Jeg vet at du vet" ved passende anledninger.

Like viktig er det å hjelpe personen med afasi til å *synliggjøre* sin kompetanse – det å kunne gi uttrykk for kunnskap, meninger og følelser. I den forbindelse er det viktig å finne ut hvilke sterke og svake sider personen har i en kommunikasjonssituasjon. For eksempel vil det være helt nødvendig for oss å ha kjennskap til hvordan vedkommende lettest og sikrest kan svare *ja* og *nei*. Noen kan

ha problemer med å svare muntlig. Men det kan være andre måter å svare på, som å nikke eller riste på hodet, peke opp eller ned med tommelen eller peke på ordkort med ordene *ja* og *nei* på.

Å få budskapet INN og UT

En person som har afasi, kan ha vansker både med å motta og sende et budskap. I mange tilfeller trenger vi ulike hjelpe-teknikker som kan hjelpe oss med å få informasjonen eller budskapet INN til den afasirammede. Når personen med afasi ikke forstår oss, er det ikke nødvendigvis begrepene som ikke blir forstått. Kanskje det er måten vi formidler budskapet på, som er feil. Vi trenger å endre måten vi kommuniserer på, slik at den vi snakker med, forstår oss best mulig. Vi kaller dette "å få budskapet INN". Det kan for eksempel hende at personen med afasi ikke forstår all informasjonen når den bare blir gitt *mundtlig*. Da kan det ofte være til god hjelp å supplere samtalen med gester eller skrive nøkkelord med store, tydelige bokstaver på et ark. Vi kan også tegne enkle tegninger eller bruke ressursmaterieell som kart, aviser og bilder mens vi snakker.

Som vi vet, kan personer med afasi også ha vansker med å snakke eller "få budskapet UT". Derfor bør vi oppfordre den vi snakker med, til å bruke

gester, tegne eller skrive noen bokstaver eller tall dersom det er mulig, slik at samtalepartneren lettere kan forstå det vedkommende ønsker å formidle.

Dersom en bestemt samtale har vært ledd i en viktig diskusjon, kan det være fornuftig å ta vare på alt skriftlig og tegnet materiale slik at det kan brukes som

“...evnene og ferdighetene deres bli i større eller mindre grad skjult eller maskert av språkvanskene.”

referanse ved senere samtaler. De fleste av oss tar for gitt evnen vår til å “vise tilbake” til hendelser og dokumenter. Men for personer med stor grad av afasi er ikke dette mulig på grunn av språkvanskene. Derfor er det viktig å huske på at skriftlig materiale kan være den eneste måten en person med afasi kan starte en samtale

om et spesielt emne på, med familie, venner eller andre.

Illustrert kommunikasjonsmaterieil

Vi vil også nevne at Aura Kagan og medarbeidere har utarbeidet et materieil som kan brukes i kommunikasjon med personer som har afasi. Materieilet foreligger i norsk utgave og

heter “Illustrert kommunikasjonsmaterieil” (IKM). Det er en perm med flere hundre tegninger som kan være utgangspunkt for en rekke samtaleemner. Permen forhandles gjennom Afasiforbundet i Norge og koster kr 1.950 for medlemmer. ▶

▷ Vi har i denne artikkelen gjort rede for en bestemt metode, "Støttet samtale for voksne med afasi" (SSA), som kan brukes i samtale med personer som har afasi. Metoden kan oppsummeres på følgende måte:

- Metoden er utviklet for å redusere de psykososiale konsekvensene av afasi.
- Ansvar for å få i stand og opprettholde en givende, hverdagslig samtale hviler på begge samtalepartnerne, men først og fremst på den som ikke har afasi.
- Samtalepartneren skal anerkjenne og synliggjøre kompetansen hos den som har afasi.
- Alle samtaleteknikker som benyttes, skal være valgt etter situasjon og behov og

inngå i kommunikasjonen på en mest mulig naturlig måte.

- Med jevne mellomrom kontrollerer samtalepartneren at de har forstått hverandre og fått korrekt informasjon.
- Tanken er at denne samtalestøtten skal fungere som en "kommunikasjonsrampe" på samme måte som en rullestol er til støtte for en person med fysiske vansker. På den måten kan personer med afasi oppnå større delaktighet i det sosiale liv og få bedre tilgang til samfunnslivet.

Tidligere innlegg i denne spalten finner du også på Afasiforbundets nettsider: <http://afasi.no/Afasiposten/Artikler/Det-handler-om-samtale>

- *Samtale betyr at man veksler på å ha ordet: Hjelp den som har afasi til å komme til orde når det er nødvendig, og hjelp ham/henne med å være en lytter når det er nødvendig.*
- *Samtale betyr at man sammen skaper en sammenhengende helhet: Vær oppmerksom og ta deg tid slik at den som har afasi slipper til med hele bidraget sitt.*
- *Samtaler innebærer alltid vedlikehold/repasasjon: Vurder nøye om det er nødvendig å rette opp alle feil, og bruk tid bare på de viktige feilene – de som gjør at dere misforstår hverandre.*